אין כמו יפו בנמל

יהדות מתחדשת בנמל יפו

הסדרה הופקה ע"י
מתנדבי אבני מורשת

אבני מורשת

אין כמו יפו בנמל

נמל יפו הוא נמל סירות בן אלפי שנים, אשר עבר מכובש לכובש בגלל מיקומו המרכזי במזרח התיכון.

את הבסיס להפיכתו לנמל מודרני הניח, בתחילת המאה ה-19, המושל העותמאני מוחמד אגא א-שמי המכונה "אבו נבוט", בהתאם להחלטת השלטון לפתח את יפו כולה.
לאבו נבוט היה אינטרס אישי בפיתוח הנמל משום שהיה בעל ספינות בעצמו. הוא בנה רציפים שיתאימו להעלאת סחורות ונוסעים, שיקם את החומה הפונה לים ובנה בית מכס. ברוח התקופה, רבות מהכנסות בית המכס היה משלשל לכיסו.

אין כמו יפו בנמל

ליפו פרקים רבים בתולדות עם ישראל. יפו מוזכרת בתנ"ך כנחלתו של שבט דן. דוד המלך כבש את יפו. שלמה המלך קיבל ארזים מחירם מלך צור דרך ים יפו. גם לבית המקדש השני הובאו עצי ארזים מן הלבנון אל ים יפו. בתקופת שלטון החשמונאים היה ליהודים ביפו צי משלהם והעיר שמשה מקור הכנסה ממכסים שהוטלו על הסחורות. עם חורבן בית שני הגרו ליפו יהודים רבים מירושלים ולאחר מרד בר כוכבא הגיעו אליה גם חלק מחכמי התלמוד.

היהודי הראשון, בעת החדשה, שהגיע לנמל יפו ופתח שם עסק של עמילות מכס (1866) הוא חיים שמואל שמרלינג. כך הפך בית המכס של אבו נבוט למרכז הפעילות המסחרית של היהדות המתחדשת ביפו.

אין כמו יפו בנמל

עמילות מכס באותם ימים הייתה מלאכה מסועפת. החל מהשגחה על ספני סירות המשא והסבלים שיעבירו את הסחורה בזהירות (כי לא הייתה אז אחריות אישית) ולא יפקיעו את שכרם (תעריף רשמי לא היה). כמו כן, היה צורך להשפיע על מנהל המכס שלא ישהה את הסחורה, לא יניח אותה במחסן טחוב ולא יעריך אותה ביוקר (זאת, הן על ידי יחסים טובים והן על ידי טובות הנאה...).

אין כמו יפו בנמל

ולבסוף - ארגון הטענת הסחורות על גבי גמלים והובלתן בבטחה אל המזמינים.
שירותים דומים היו נחוצים גם בייצוא של סחורות לחו"ל.
שמעו של שמרליג הגיע אל מעבר לים וחברות בחו"ל הציעו לו להיות נציגן.
בכך הניע את גלגלי המסחר ביפו כולה.

אין כמו יפו בנמל

חיים שמרלינג נולד בחברון.
סבו, שמעון שמרלינג, הצטווה
ביום אחד (1824)
על ידי הרבי דב בער מלובאביץ
לעזוב הכל, לנסוע משקלוב
לארץ ישראל ולהקים בחברון
בסיס לחסידות חב"ד. המעבר
של חיים שמרלינג ליפו היה
מעשה חלוצי.

חיים שמרלינג

יפו נחשבה בעיני מכריו "עיר של גויים". אולם, הוא ראה בחזונו את יפו כעיר שרובה יהודית.
ישוב כזה יגדיל את כוח המשיכה של ארץ ישראל ויקל את הכניסה אליה. ואומנם, כאשר חיים
שמרלינג הגיע ליפו היו בה רק שלוש משפחות אשכנזיות ומספר משפחות ספרדיות.
ערב מלחמת העולם הראשונה כבר היו ביפו 14,000 יהודים מתוך 35,000 תושביה.

אין כמו יפו בנמל

חיים שמרלינג עזר לכל יהודי שהגיע לארץ. הודות לקשריו עם אנשי השלטון והשירות ביפו, עלה בידו לא פעם להשאיר בארץ עולים שעמדו בפני גרוש, להצילם מידיהם הסחטניות של ספני החוף ולארגן אותם בשיירות בטוחות להמשך הדרך לירושלים.

מעבר לכך, הוא אירח בביתו את הנצרכים והנכבדים אשר לא יכלו, או לא היה לפי כבודם, להתאכסן בבתי מלון. שמו של "הבית היהודי הטוב" הגיע לתפוצות ועודד חלק מהאנשים לצאת לדרך אל הארץ.

אין כמו יפו בנמל

שמרלינג היה ראש ושותף לכל העשייה הציבורית. הוא יסד את הקהילה האשכנזית ביפו.
נבחר לוועד הפועל של "חובבי ציון". היה מהפעילים שהקימו ועד משותף לקהילות הספרדית והאשכנזית.
הוא גם היה הרוח החיה בחברת "עזרת ישראל" שהקימה בין היתר את בית החולים "שער ציון".
לצורך מימון מוסדות הצדקה הוועד פנה לנדיבים מחוץ לקהילה ואף הטיל מס על יצוא האתרוגים, ושמרלינג השגיח שהמס אכן ישולם.

אין כמו יפו בנמל

מספר שנים לאחר שהגיע ליפו (עוד לפני הקמת "נוה צדק"), שמרלינג רכש שטח בשכונת מנשיה והקים בית לו ולמשפחתו. המבנה כלל חצר פנימית וסביבה ביתנים בצורת ח'. במרכז החצר עמדה באר. החצר נקראה "חצר שמרלינג" (חוֹצֶר שמרלינג). בעיתוני התקופה אפשר למצוא אותה כנקודת ציון כללית להתמצאות.

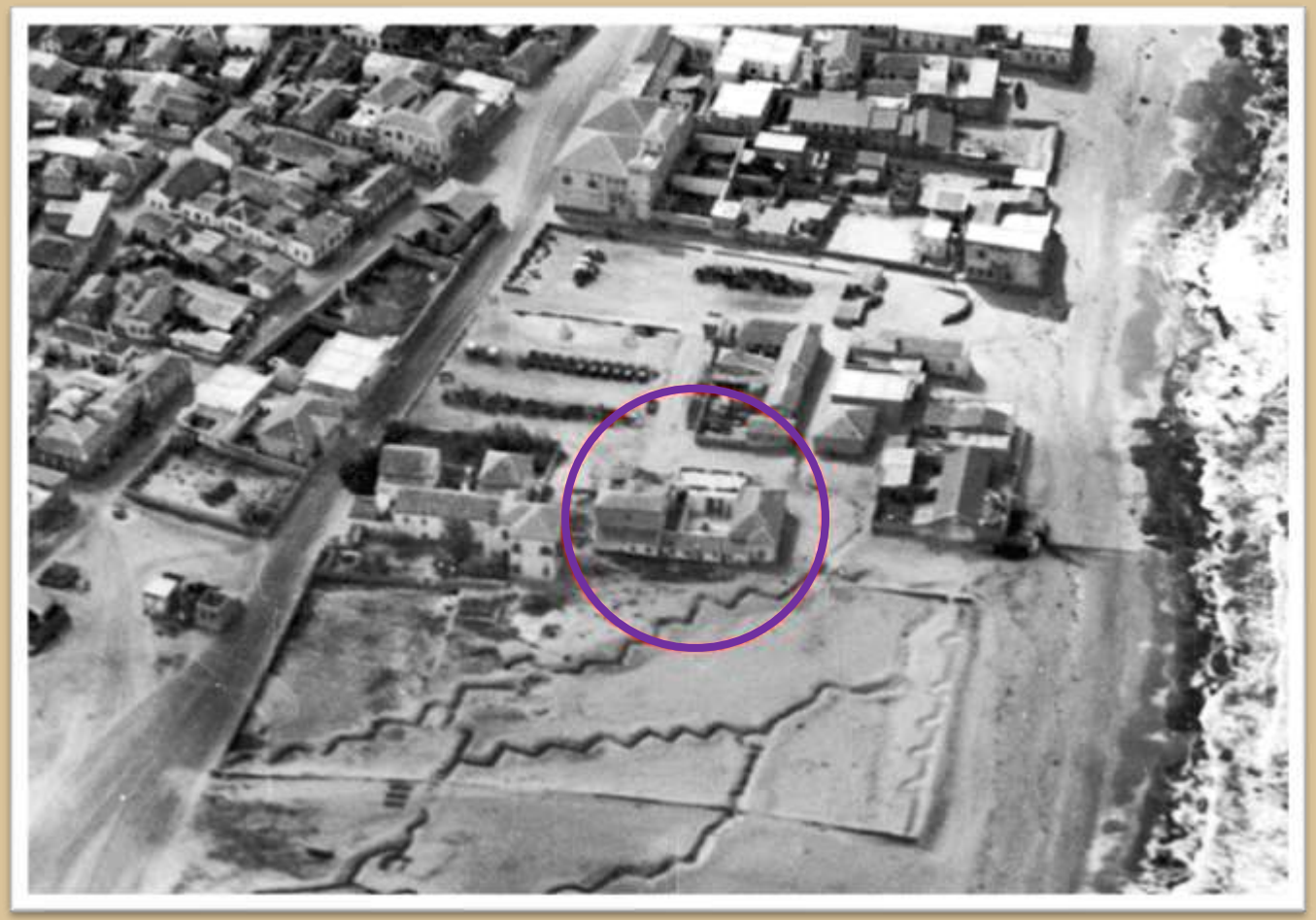

אין כמו יפו בנמל

האם תל אביב הייתה אותה תל אביב לולא החליט יום אחד חיים שמואל שמרלינג לעזוב את חברון, לעבור לנמל יפו ולהקים בה חברה לעמילות מכס?

יהדות מתחדשת בנמל יפו

יוצרי הסדרה: מתנדבי אבני מורשת, 2020
הפקה: ברוך ניב
תחקיר וכתיבה: שלומית הנמן
ייעוץ: ראובן אברמוביץ'
גרפיקה: זאב הררי
תצלומים: אתר פיקיוויקי - רמי טצת, ראובן אברמוביץ (מיזם התמונות לשימור מורשת נמל יפו והסביבה)
איור: אהרון אבני (דיוקן חיים שמרלינג)

מקורות:

- הספר: יפו - נמל הבית, מאת ראובן אברמוביץ' (צ'יפס)
- הספר: חיים ש. שמרלינג, מאת דוד תדהר, "הוצאת ספרית ראשונים", אב תש"ו
- ראיון עם יוסי אביגדורי – דור שביעי לחיים שמרלינג
- העיתון: "הבוקר", 15.3.1944, עמ' 2
- העיתון: "מוריה", 11.7.1911, עמ' 2